

УДК 339.138

ІСТОРИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ З ВІДМИВАННЯ КОШТІВ, В КОНТЕКСТІ ДОСВІДУ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

**ЩУРБА МІКЕЛЕ,
аспірант,
Міжрегіональна академія управління
персоналом**

У статті обґрунтовано історичні особливості розвитку державного регулювання протидії та запобігання відмиванню коштів. Визначено головні стратегічно-важливі завдання, що ставляться перед системою державного регулювання протидії відмиванню коштів в Україні, в контексті зміцнення фінансової безпеки держави. Запропоновано основні напрями державної політики запобігання відмиванню коштів, в сучасному науковому дискурсі: адаптація Європейського досвіду.

Ключові слова: механізми державного регулювання, протидія та запобігання відмиванню коштів, Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів.

В статье обоснованы исторические особенности развития государственного регулирования противодействия и предотвращения отмывания денег. Определены главные стратегически важные задачи, стоящие перед системой государственного регулирования противодействия отмыванию средств в Украине в контексте укрепления финансовой безопасности государства. Запропоновано основные направления государственной политики предотвращения отмывания средств, в современном научном дискурсе: адаптация Европейского опыта.

Ключевые слова: механизмы государственного регулирования, противодействие и предотвращение отмывания средств, Группа по разработке финансовых мер борьбы с отмыванием средств.

The article substantiates historical features of the development of the state regulation of counteraction and prevention of money laundering. The main strategic tasks set forth in the system of state regulation of anti-money laundering in Ukraine in the context of strengthening the financial security of the state are determined. The main directions of the state money laundering prevention policy are outlined in the modern scientific discourse: adaptation of European experience.

Key words: the mechanisms of state regulation, counteraction and prevention of money laundering, the Group for the development of financial measures to combat money laundering.

Постановка проблеми. Успішна протидія корупції можлива за умови наявності належного антикорупційного законодавства, ефективного його застосування відповідними органами державної влади та координованості, підтримки антикорупційних заходів громадянським суспільством, взаємодії

інститутів громадянського суспільства з органами державної влади у сфері формування та реалізації державної антикорупційної політики, інформування громадськості про засоби боротьби з корупцією тощо

Тому ефективність реалізації заходів щодо запобігання корупційній злочинності не може бути досягнута шляхом поодиноких і несистемних дій на різних рівнях, а потребує довгострокових соціально-економічних, політичних та правових перетворень [1]. Ця діяльність має ґрунтуватися на поєднанні низки запобіжних і репресивних заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку державних стандартів у сфері запобігання та притягнення до відповідальності за відмивання грошей є предметом дослідження таких вчених як: Л. М. Белкін, С. А. Буткевич, В. К. Васенко, Є. І. Рибинський, О. С. Челядіна та ін.

Метою статті є обґрунтування історичних особливостей процесу формування механізмів державного регулювання з відмивання коштів, в контексті досвіду Сполучених Штатів Америки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відмивання доходів, як і будь-яка діяльність у сфері державного управління, має ряд характерних особливостей, а саме:

- 1) приховування джерел отримання доходів (тих дій, що завдяки ним, особа заволоділа майном, у тому числі, грошима, чи правами на них);
- 2) допоміжним суб'єктом такої злочинної діяльності, зазвичай, є діюча, на законних підставах та відповідно до правових приписів, юридична особа;
- 3) проведення такої операції таємно, що є необхідною умовою подальшого використання таких прибутків у легальній господарській діяльності, так як розкриття джерела незаконного доходу правоохоронними органами унеможливує його подальше використання [2].

Із середини 1980 р., органи державної влади Сполучених Штатів Америки (далі – США) розпочали активну боротьбу з відмиванням коштів кримінального походження. До цього спонукало зростання злочинності, пов'язаної з торгівлею зброєю, незаконним обігом наркотиків, збільшення кількості терористичних випадків, активним інвестуванням капіталів сумнівного походження в економіку окремих держав, навіть тих, що розвиваються стабільно. З огляду на актуальність проблем, пов'язаних із відмиванням злочинно набутих коштів, на зустрічі керівників країн «Великої сімки» у Парижі у 1989 р. було створено Групу з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом (далі – FATF).

Міждержавний орган FATF, розробляє політику боротьби з легалізацією коштів, набутих злочинним шляхом, та сприяє її виконанню на національному і міжнародному рівні. До FATF входять 29 країн-учасниць: Австралія, Австрія, Аргентина, Бельгія, Бразилія, Великобританія, Греція, Німеччина, Данія, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Канада, Гонконг, Нідерланди, Мексика, Люксембург, Нова Зеландія, Норвегія, Португалія, Сінгапур, США, Туреччина, Фінляндія, Франція, Швейцарія, Швеція та Японія та дві регіональні організації: Європейська комісія та Рада співробітництва країн Перської затоки. FATF співпрацює з іншими міжнародними організаціями, що займаються цією сферою, наприклад Відділ ООН з контролю за наркотиками і запобіганням злочинності, Рада Європи, Азіатсько-тихоокеанська група боротьби з

відмиванням коштів і Цільова група фінансових дій країн Карибського басейну. Секретаріат FATF знаходиться в Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [3, с. 51–56].

Діяльність FATF спрямована на здійснення державою наступних завдань:

- державний моніторинг реалізації «Сорока рекомендацій» у країнах – членах FATF;
- поширення інформації державою про заходи у сфері боротьби з відмиванням грошей у всіх регіонах світу, на всіх континентах
- державний огляд тенденцій у сфері відмивання грошей та відповідних контрзаходів (проведення «певних досліджень» з метою виявлення нових схем відмивання коштів) тощо.

Важливим завданням FATF є забезпечення, усіма державними фінансовими органами, прийняття міжнародних стандартів у сфері запобігання та притягнення до відповідальності за відмивання грошей. Для виконання цього завдання у FATF розробили «Сорок рекомендацій», що становлять базову структуру заходів спрямованих проти відмивання коштів, що мають застосовуватися на загальносвітовому рівні та є міжнародними стандартами.

В Україні становлення державної системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, розпочалося в період незалежності в 1991 році. Створення правових основ, у цій сфері, відбувалося не у зв'язку з закономірностями розвитку суспільства, а, здебільшого, було пов'язане з бажанням виключити Україну з «чорного» списку країн та територій, що не ведуть боротьбу з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом [4, с. 9].

Сьогодні, державні функції у забезпеченні економічної безпеки суттєво ускладнюються. Державна безпека, з одного боку, розуміється як, здатність національної економіки до самовідтворення, з метою задоволення, на визначеному рівні, потреб держави та населення, а з іншого – здатність протистояти різним чинникам, що дестабілізують економічний розвиток держави.

Особливістю відмивання незаконних доходів «по-українськи» є намагання громадян України, вивезти доходи, отримані незаконним шляхом, за кордон і спробувати легалізувати їх через фінансові установи інших країн. Інколи, здійснити цю процедуру набагато простіше, ніж привласнити кошти в Україні. Отже, для фінансової безпеки України реальною загрозою є виведення з економіки держави фінансових капіталів і відмивання їх в інших країнах.

Головними стратегічно-важливими завданнями, що ставляться перед системою державного регулювання протидії відмиванню коштів в Україні, в контексті зміцнення фінансової безпеки держави, є:

- державне управління щодо забезпечення прозорості фінансової системи;
- декриміналізація і детінізація економічних відносин;
- руйнування та виявлення схем легалізації незаконних доходів і фінансування тероризму;
- покращення міжнародного іміджу України;
- підвищення інвестиційної привабливості економіки України для іноземних інвесторів;
- розширення відносин українських банків з фінансовими установами

держав членів Міжнародної організації по боротьбі з відмиванням капіталу.

Слід зазначити, що в світовій сучасній практиці вже напрацьовані дієві механізми державного управління протидії відмиванню «брудних» коштів та фінансуванню тероризму, схеми співпраці уповноважених органів державної влади, що можуть бути використані у нашій країні.

Для найефективнішого функціонування механізмів державного управління у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, замало розкривати злочинні дії, заборонені Кримінальним кодексом, та засуджувати осіб, які їх вчинили, – необхідні комплексні заходи, що здатні «підірвати» кримінальну економіку.

В Україні створено державний механізм у сфері боротьби з відмиванням грошей, що включає:

- спеціально уповноважений орган;
- інші державні органи, що здійснюють контроль і нагляд за дотриманням суб'єктами фінансового механізму, законодавства у сфері протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом;
- правоохоронні органи;
- суб'єкти первинного фінансового моніторингу
- надавачі фінансових послуг.

Роль уповноваженого органу в Україні виконує Державна служба фінансового моніторингу України Міністерства фінансів України.

Боротьба з відмиванням грошей переслідує дві мети:

- 1) підвищення «ризиків затримання» окремого злочинця, або злочинного підприємства і «ризиків вилучення» доходів від злочинної діяльності;
- 2) захист легальної економіки, легітимного капіталу, фінансової системи, податки з якої сплачені, від нечесної конкуренції, з боку кримінальних мало витратних доходів.

Основними причинами здійснення такої боротьби є те, що вона дає змогу:

- 1) виявити злочини, спрямовані на отримання «брудних» коштів – корупцію, наркобізнес, шахрайство, інші форми організованої злочинності;
- 2) сприяти розвитку міжнародної корупції сприяє відмивання злочинних коштів, що суттєво підривають зусилля України, спрямовані на встановлення стабільної національної економічної системи та демократичних політичних інститутів;
- 3) захисти цілісність вітчизняної фінансової системи від негативного впливу кримінального капіталу, завдяки боротьбі з легалізацією.

Державне регулювання запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, є вкрай необхідним з трьох основних причин.

По-перше, такі заходи дають можливість виявляти злочини, спрямовані на отримання «брудних» коштів (корупція, наркобізнес, шахрайство, ухилення від сплати податків та інші форми організованої злочинності).

По-друге, відмивання доходів сприяє розвитку міжнародної корупції, що підриває намагання України у становленні стабільної національної економічної системи та у розвитку її демократичних політичних інститутів.

По-третє, боротьба із цим економічним злочином допомагає захистити цілісність української фінансової системи від негативного впливу кримінального

капіталу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, розглянемо основні напрями державної політики запобігання відмиванню коштів в сучасному науковому дискурсі:

- 1) запобігання корупції;
- 2) виявлення та детальний розгляд фактів корупційних діянь, з притягненням до передбаченої законом відповідальності;
- 3) поновлення законних прав та інтересів юридичних і фізичних осіб, усунення наслідків корупційної діяльності;
- 4) вдосконалення антикорупційного законодавства.

Запобігання корупції є багатоаспектним процесом. З одного боку – це цілеспрямоване включення осіб, уповноважених на виконання функцій держави, та інших суб'єктів у систему соціально позитивних відносин (за допомогою заходів, переважно, непримусового характеру), а з іншого – це перешкоджання вступу цих осіб у корупційні відносини, чи припинення їх здійснення (виконується за допомогою примусових заходів).

Пріоритетними напрямками реалізації антикорупційної політики визнано: забезпечення доброчесності працівників Національної поліції, взаємодію з громадськістю з питань реалізації антикорупційних заходів, реалізацію антикорупційної політики в кадровому менеджменті, створення ефективного механізму запобігання та протидії корупції; виявлення та усунення корупційних ризиків у діяльності Національної поліції; мінімізацію рівня корупції у сфері державних закупівель [5]. Основною метою державної політики в галузі протидії корупції є виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків, створення ефективної системи запобігання і протидії корупції, викриття корупційних діянь, обов'язкової відповідальності винних.

Література:

1. Гузар Б. Стратегія та досвід боротьби з організованою злочинністю і нелегальним наркобізнесом: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Київ: РВВ МВС України, 1995. С. 75.
2. Тенева економіка: опыт криминологического исследования / А. А. Горщак, Э. А. Дидоренко, В. М. Иванов, Б. Г. Розовский. Луганск: РИО ЛИВД, 1997. 204 с.
3. Про Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF): Постанова Кабінету Міністрів України та Національного банку України No 1124 від 28 серпня 2001 р. (зі змінами від 20.04.2004) // Офіційний вісник України. 2001. № 35. Ст. 63. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=2865585
4. Дюкареєв В. П. Адміністративно-правовий статус Державного комітету фінмоніторингу України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.юрид. наук: 12.00.07. – Х., 2010. 20 с.
5. Антикорупційна програма Національної поліції України на 2016 рік: наказ Національної поліції України від 22 берез. 2016 р. № 231. URL: <https://www.npu.gov.ua/mvs>.

Money laundering, as well as any activity in the field of public administration, has a number of distinctive features, namely:

- 1) concealment of sources of income (those actions which, due to them, the person possessed the property, including money, or rights to them);
- 2) an auxiliary subject of such criminal activity, as a rule, is a legal entity acting on a legal basis and in accordance with legal requirements;
- 3) the conduct of such an operation secretly, which is a prerequisite for the further use of such profits in legal economic activity, since the disclosure of the source of illicit income by law enforcement agencies prevents its further use.

Since the mid-1980s, the United States government authorities (hereinafter referred to as the United States) have begun an active fight against money laundering. This was encouraged by the increase in crime related to arms trafficking, illicit drug trafficking, the increase in the number of terrorist incidents, the active investment of capital of dubious origin into the economy of individual states, even those that are developing in a stable manner. In view of the actuality of the problems associated with money laundering, the Group of Financial Action Task Force on Fighting Money Laundering (FATF) was established at the G7 Summit in Paris in 1989.

An intergovernmental body of the FATF, develops a policy to combat the legalization of proceeds from crime, and promotes its implementation at the national and international levels. The FATF consists of 29 member countries: Australia, Austria, Argentina, Belgium, Brazil, United Kingdom, Greece, Germany, Denmark, Ireland, Iceland, Spain, Italy, Canada, Hong Kong, Netherlands, Mexico, Luxembourg, New Zealand, Norway, Portugal, Singapore, USA, Turkey, Finland, France, Switzerland, Sweden and Japan, and two regional organizations: the European Commission and the Gulf Cooperation Council. The FATF cooperates with other international organizations involved in this field, such as the UN Office on Drug Control and Crime Prevention, the Council of Europe, the Asia-Pacific Group Against Money Laundering, and the Caribbean Task Force. The FATF Secretariat is located in the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD).

The FATF's activities are aimed at fulfilling the following tasks by the state:

- state monitoring of the implementation of the "Forty Recommendations" in FATF member countries;
- dissemination of information by the state on measures in the area of combating money laundering in all regions of the world, on all continents
- A state survey of money laundering trends and related countermeasures (conducting "certain studies" to identify new money laundering schemes), etc.

An important task of the FATF is to ensure, through all state financial bodies, the adoption of international standards in the area of prevention and prosecution of money laundering. To accomplish this task, the FATF has developed "Forty Recommendations", which constitute the framework of anti-money laundering measures that are to be applied globally and are international standards.